ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИЙН ХӨРӨНГӨӨР БАРАА, АЖИЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ ХУДАЛДАН АВАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээний гүйцэтгэгч сонгох журмын тухай хуулийг Монгол Улсын Их Хурлаас 2000 онд баталснаар төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааг анх хуульчлан зохицуулсан байна.

Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийг 2023 онд шинэчлэн найруулж баталснаар төсвийн хүрээнд хийгдэх худалдан авах ажиллагааг захиалагч бие даан зохион байгуулж, гүйцэтгэлийн хяналт хариуцлагыг бүрэн хүлээх төвлөрсөн бус тогтолцоонд шилжсэн байна.

Нийгэм, эдийн засгийн байдал хурдацтай хөгжин өөрчлөгдөж, техник, технологийн дэвшлийг нийгмийн харилцаанд өргөнөөр ашиглах шаардлага үүссэн энэ үед худалдан авах ажиллагаа ч шинэ шатанд гарах шаардлагатай болсон. Хүний эрх, эрх зүйн суурь зарчимд тулгуурласан, өрсөлдөөн, ил тод байдал, үр ашгийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн орчин үеийн хөгжлийн чиг хандлага болох хүний оролцоог бууруулсан худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулахад чиглэгдсэн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох цаг үеийн шаардлагад үндэслэн 2023 онд Монгол Улсын Их Хурлаас Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг баталж, 2024 оноос мөрдөж эхэлсэн.

Одоо хүчин төгөлдөр мөрдөж буй Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд дээр дурдсан бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдсан дэвшилтэд технологи, хиймэл оюуныг ашиглах, хувийн хэвшлийг дэмжих зохицуулалтыг бүрэн гүйцэт тусгаагүй нь хуулийн зорилго биелэх нөхцөлийг алдагдуулж орчин цагийн шаардлагаар үүссэн цахим дэлгүүрт байршуулсан бараа, үйлчилгээ нь захиалагч байгууллагын хэрэгцээг бүрэн хангахгүй мөн цар хүрээ өндөр, олон төрлийн бараа, ажил, үйлчилгээг нэгтгэн нэг этгээдээр гүйцэтгүүлэх, гэрээ байгуулах тендер шалгаруулалт зохион байгуулах боломжгүй, худалдан авах гэрээний эрх зүйн харилцааг олон улсын жишигт нийцүүлэх зохицуулалтыг цогц байдлаар тусгах, мөн гомдол шийдвэрлэх ажиллагааг олон улсын сайн туршлагад нийцүүлж, төр болон иргэний нийгмийн байгууллагын хамтын оролцоотойгоор олонхоор хэлэлцэн шийдвэрлэдэг тогтолцоог бүрдүүлэх асуудлыг шийдвэрлэх зохицуулалтыг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсны улмаас хуулийн бүтэц, уялдаа алдагдахад хүрч, үзэл баримтлалын шинжтэй өөрчлөлт орсон тул Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.2, 25.1.3-т заасны дагуу шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулсан болно.

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-т төрийн худалдан авах ажиллагааны бодлогыг шинэчлэх зорилтыг тэргүүлэх чиглэл болгож 2.1.3.13-т “Жижиг, дунд үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг төрийн худалдан авалтаар дэмжиж, худалдан авах бүтээгдэхүүний төсөвт өртгийг зах зээлийн үнэлгээнд нийцүүлнэ.”, 2.3.3.3-т “Эмийн худалдан авалтад үнийн хэлцэл хийх, олон улсын байгууллагаар дамжуулан худалдан авах, Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас хүлээн зөвшөөрөгдсөн эмийн зохицуулалтын эрх бүхий

байгууллагатай гадаад улсаас эм, эмнэлгийн хэрэгсэл шууд худалдан авах тогтолцоог бүрдүүлнэ.”, 3.1.2.2-т “Эдийн засгийн нийт нөөц, улирлын онцлогтой нийцүүлэн төсвийн хөрөнгө оруулалтын эрэмбэ, дарааллыг оновчилж, нийгэм, эдийн засгийн салбарт оролцох хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтоож, төрийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тогтолцоог оновчтой болгож, хиймэл оюун ухааныг ашиглана.” гэж тус тус заасан бөгөөд бодлогын үндсэн дөрвөн чиглэлийн хүрээнд том төслүүдийг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн, уг төслийг амжилттай хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай эрх зүйн орчныг бий зорилтыг дэвшүүлсэн.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалтын дагуу Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг хийж тус хуулийг шинэчлэн найруулах шаардлагыг тодорхойлсон болно.

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалын зорилгод тодорхойлсноор Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийг цаашид Төрийн худалдан авах ажиллагааны тухай хууль гэж нэрлэж /Шинэчилсэн найруулга/-ын төсөлд дараах үндсэн асуудлыг тусгасан:

1. Хуулийн үйлчлэх хүрээг нэмэгдүүлэх:

   Хуулийн төсөлд төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авахад зөвхөн Төрийн худалдан авах ажиллагааны тухай хуулиар зохицуулахаар тусгасан. Төсөл, арга хэмжээний онцлог, үүссэн нөхцөл байдал, төсөвт өртгөөс хамаарч тендер шалгаруулалтын аргаа сонгож худалдан авалтыг зохион байгуулахаар хуулийн төсөлд тусгасан. Ингэснээр хууль мөрдөхгүй асуудлыг нэг мөр цэгцэлж, худалдан авах ажиллагаатай холбоотой тоо мэдээлэл нэгдсэн байдлаар төлөвлөх, тайлагнах боломжтой болно.

2. Худалдан авах ажиллагааны үр ашиг, өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэх:

   Худалдан авах ажиллагааны үр ашгийг нэмэгдүүлэхийн тулд чанар үнийн хосолмолоор гүйцэтгэгчийг сонгох зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгасан. Худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээг чанараар харьцуулж илүү чанартай барааг сонгох эрх зүйн орчныг бий болгосноор цаашид тендер шалгаруулалт дагасан олон сөрөг асуудлыг шийдвэрлэх боломж бүрдэнэ. Нөгөө талаас оролцогч нарт тавигддаг шалгуурыг тухайн бараа, ажил, үйлчилгээтэй уялдуулан тодорхойлох, оролцогчид бус нийлүүлэх бараа, үйлчилгээ, гүйцэтгэх ажилд түлхүү анхаарах өөрчлөлтийг тусгалаа.

   Сүүлийн жилүүдэд тендер шалгаруулалтад оролцогч аж ахуйн нэгжүүдийн тоо буурах, оролцогчгүй тендер шалгаруулалтын тоо өсөх хандлагатай байгаа бөгөөд 2024 онд нийт тендер шалгаруулалтын 44 хувь амжилтгүй болж, дахин зарласан статистик байна. Үүнд дүн шинжилгээ хийж өрсөлдөөнийг хязгаарладаг эрх зүйн зохицуулалтыг өөрчлөхөөр тусгалаа. 10 тэрбум хүртэлх төсөвт өртөгтэй тендер шалгаруулалтад оролцоход баталгаа ирүүлэх шаардлагагүй бөгөөд баталгааны мэдэгдэл бөглөж тендер илгээх боломжтой болж байна. Мөн татвар, нийгмийн даатгалын хугацаа хэтэрсэн өр төлбөртэй гэж оролцогчийн ирүүлсэн тендерээс татгалздаг байсан зохицуулсан өөрчилж байна. Аливаа оролцогч тендер шалгаруулалтад оролцоход татвар, нийгмийн даатгалын хугацаа хэтэрсэн

өр, төлбөртэй байж болох бөгөөд гагцхүү шалгарсан оролцогч худалдан авах гэрээ байгуулах үед холбогдох өр, төлбөрийг төлсөн байхаар өөрчилж байна. Ингэснээр оролцогчдын тоо бууруулдаг байдлыг хална.

3. Хиймэл оюун, технологийн дэвшлийг нэвтрүүлэх:

   Техник технологийн хурдтай хөгжлийг дагаж худалдан авах ажиллагаанд нэвтрүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлж байна. Цаашид хиймэл оюуныг бараа, ажил, үйлчилгээний зах зээлийн судалгаа хийх, тендер нээх, тендерийг хянан үзэх, тендерийг үнэлэх, тендер шалгаруулалтын мэдээллийг ил болох, энэ хуульд заасан хураангуй жагсаалт үүсгэхэд ашиглах замаар худалдан авах ажиллагаанд хүний оролцоог бууруулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

4. Шуурхай, хялбар тендер шалгаруулалт:

   Мэдээллийн технологи, интернэтэд суурилсан тендер шалгаруулалтын аргуудыг шинээр хуулийн төсөлд тусгасан нь тендер шалгаруулалтыг аль болох богино хугацаанд зохион байгуулах боломж бүрдэнэ гэж үзэж байна. Худалдан авах ажиллагааны бүх үе шатыг цахим системд бүртгэж байгаа нь тендер шалгаруулалтын мэдээлэлтэй тендерт оролцогч цаг алдалгүй танилцах боломжтой тул сонирхсон тендерт эртнээс бэлдэх, орон зайн хязгаараас үл хамааран тендер илгээх боломжтой байхын зэрэгцээ төрийн мэдээллийн санд байгаа мэдээллийг харилцан солилцож, тендер шалгаруулалтын хянан үзэх шатны үнэлгээг цахим системээр хийх боломж бүрдэж шуурхай, хялбар тендер шалгаруулалт зохион байгуулах суурь нөхцөл болсон гэж үзэж байна.

   Түүнчлэн худалдан авах ажиллагааны бүх үе шатуудад тоон гарын үсгийг хэрэглэх эрх зүйн орчныг хуульд тусгаж өгснөөр тендер шалгаруулалтад оролцогч талууд цахимаар мэдээлэл солилцох, харилцах боломжийг бүрдүүлсэн.

5. Эх оронч худалдан авалт:

   Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Монгол Улсын Их Хурал, Монгол Улсын Засгийн газраас санаачилсан дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжих үндэсний хөдөлгөөн, хөтөлбөрүүдийг эх оронч худалдан авалтаар дэмжих зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгалаа. Дотоодын үйлдвэрлэл, аж ахуй эрхлэгчдийг дэмжиж одоогийн хуулийн сайн зохицуулалтуудыг бүрэн хадгалж давуу эрхийн зөрүү тооцох аргачлалыг боловсронгуй болголоо. Мөн дотоодын барааг импортын бараатай өрсөлдүүлэхгүй ба зөвхөн Монгол бараа үйлдвэрлэгч хоорондоо өрсөлдөнө. Засгийн газар чанар, стандартын шаардлага хангасан барааны жагсаалтыг баталж, чанартай, стандартад нийцсэн дотоодын барааг цахим дэлгүүрт байршуулж, төрийн байгууллагад тогтмол нийлүүлэх боломжийг хуулиар бий болгоно.

6. Том төслийн худалдан авах ажиллагаа:

   Хуулиар зохицуулсан тендер шалгаруулалтын аргууд нь төслийн хамрах хүрээ, төсөвт өртөг өндөр, эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг хангахад чиглэсэн төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулахад хангалтгүй байгаа тул том төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдөж, хэрэглэгддэг тендер

шалгаруулалтын өөр аргуудыг нэвтрүүлэх зайлшгүй шаардлага бий болсон байна. Том төслийн худалдан авах ажиллагааг олон улсад хэрэглэдэг чадавхад суурилсан хэлэлцээний аргаар зохион байгуулна.

7. Маргаан шийдвэрлэх тогтолцоо:

   Хуульд заасан маргаан шийдвэрлэх тогтолцоог өөрчилж байнгын ажиллагаатай зөвлөлийг байгуулахаар хуулийн төсөлд тусгалаа. Зөвлөлийн гишүүдийг худалдан авах ажиллагааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, хяналтын чиг үүрэг бүхий төрийн захиргааны төв байгууллага болон худалдааны танхимуудаас нийт 9 гишүүнийг санал болгож Засгийн газраас томилно. Уг зөвлөл нь тендер шалгаруулалттай холбоотой маргаан бие даан шийдвэрлэх бөгөөд ажлын албатай байхаар хуульд заасан. Тендер шалгаруулалтай холбогдох маргааныг шийдвэрлэх бие даасан бүтэц бий болно.

8. Хуулийн бүтцийн өөрчлөлт

   Хуулийн бүтцийг төрийн болон орон нутгийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх, зохион байгуулах, тайлагнах, гомдол гаргах, гомдлыг хянан шийдвэрлэх, гэрээ байгуулах, гэрээний хэрэгжилтийг хянах дарааллын дагуу өөрчилж, хуулийн төсөлд тусгалаа.

Батлагдсан хуулийн төслийн үзэл баримтлалын хүрээнд хуулийн төслийг боловсруулан төрийн байгууллага, олон нийтээс санал авах, хуулийн төслийн хэрэгжилтийн үр нөлөөний судалгаа, зардал тооцооны судалгааг тус тус хийж гүйцэтгэлээ.

Ажлын хэсэг хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хэлэлцүүлгийг төрийн болон төрийн өмчит компанийн нийт 54 төлөөлөл, “Монголын авто замчдын холбоо” ТББ, “Монголын барилгын үндэсний ассоциаци” ТББ, “Монголын Барилгын Инженерүүдийн Холбоо” ТББ, “Монголын Барилгын Зураг Төсөл Зохиогчдын Холбоо” ТББ, “Барилгын Төсөвчдийн Холбоо” ТББ, “Монголын Барилгын Инженер Геологичдын Холбоо” ТББ, “Өргөн Тээвэрлэх Машин Тоног Төхөөрөмжийн Үндэсний Холбоо” ТББ, “Монголын Барилгын Гүйцэтгэгч Байгууллагуудын Холбоо” ТББ, “Монголын Бетоны Холбоо” ТББ, “Монголын барилгын материал үйлдвэрлэгчдийн холбоо” ТББ, “Монголын барилгачдын нэгдсэн холбоо” ТББ, “Монголын авто замчдын холбоо” ТББ, “Хуульчдын холбоо” ТББ-тай тус тус хамтран салбарын аж ахуйн нэгж байгууллага, төлөөллийг хамруулан тус тус зохион байгуулсан.

Төрийн байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллага, мэргэжлийн холбоодоос өгсөн холбогдох саналыг тусган Худалдан авах ажиллагааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон дараах дагалдах хуулийн төслүүдийг тус тус боловсруулсан байна.

1. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай

Хамрах хүрээ, төсөвт өртөг өндөр, эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг хангахад чиглэгдсэн, хоорондоо уялдаа холбоо бүхий хэд хэдэн бараа, ажил, үйлчилгээг цогцоор нь гүйцэтгэх эсхүл барилга байгууламжийн зураг төсөл, инженерийн тооцоо боловсруулж, тоног төхөөрөмж нийлүүлж, суурилуулан, уг барилга байгууламжийг

барьж, ашиглалтад бэлэн болгохтой холбогдсон хоорондоо уялдаа холбоо бүхий бараа, ажил, үйлчилгээг хамарсан гэрээ байгуулахад техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг төсөв батлагдсан байх нөхцөл хангагдах боломжгүй тул дээрх хуулийн төслийг боловсруулаа.

2. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай

Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх батлагдсан төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг тухайн төсвийн жилд багтаан хэрэгжүүлэх зорилгоор барилга, зам, инженерийн шугам сүлжээ зэрэг тодорхой улиралд гүйцэтгэх онцлог шинж чанартай ажил гүйцэтгэх тендер шалгаруулалтыг жил бүрийн 05 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор бүрэн дуусгах нь зүйтэй байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд нь өөрийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх төсөл, арга хэмжээний хувьд батлагдсан техник, эдийн засгийн үндэслэлийн хүрээнд төсөв баталж, тендер шалгаруулалтыг зохион байгуулах боломжийг нээх шаардлагатай байна.

Мөн цахим худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх зохицуулалтын хүрээнд захиалагч тухайн жилд худалдан авах байнгын хэрэгцээтэй бараа, үйлчилгээний жагсаалтыг цахим дэлгүүрт байршуулах хүсэлтийг өмнөх онд худалдан авсан тоо хэмжээ, нэгж үнийн хамт төрийн худалдан авах ажиллагааны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлэх хуулийн төслийг боловсруулаа.

3. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой маргааныг хянан шийдвэрлүүлэхээр шүүхэд нэхэмжлэл гаргахад тухайн тендерийн төсөвт өртгөөс Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.1 дэх заалтад заасан хувь, хэмжээгээр тэмдэгтийн хураамж төлөх хуулийн төслийг боловсруулаа

4. Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай

Тендер шалгаруулалтын маргаан хянан шийдвэрлэх зөвлөл сонирхогч этгээд, оролцогчийн гаргасан гомдлын дагуу маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны үед гаргаагүй нотлох баримтыг шүүхэд уг маргааныг хянан шийдвэрлэх үед гаргахгүй байх нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түргэн шуурхай, үндэслэл бүхий шийдвэрлэх нөхцөлийг бүрдүүлэхээр байна.

Мөн Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 112 дугаар зүйлийн 112.4.2 дахь заалтад заасны дагуу төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаатай холбоотой маргааныг анхан шатны шүүх 30 хоногийн дотор шийдвэрлэх зохицуулалттай тул нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзсан, захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлснээс бусад шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоолд гомдол гаргахгүй байх хуулийн төслийг боловсруулаа.

5. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн төслийг шинэчлэн найруулж байгаа тул 2023 оны 06 дугаар сарын 16-ны өдөр баталсан Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр

бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслийг боловсруулаа.

6. Хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай

Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 31.5 дахь хэсэгт “Засгийн газар, төрийн болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд нь энэ хуулийн 3.1.11-т заасан судалгааны үндсэн чиглэлээр шинжлэх ухаан, технологийн төсөл, суурь судалгаа, хэрэглээний судалгаа, технологийн туршилт зүгшрүүлэлтийн ажлыг төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний байгууллагаар гүйцэтгүүлэх харилцаанд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль хамаарахгүй.” гэж зохицуулсан бөгөөд энэхүү харилцааг Төрийн худалдан авах ажиллагааны тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.4.9 дэх заалтад тусгасан тул дээрх хэсгийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслийг боловсруулаа.

*****